

Szabó Zsófia

ORCID: 0000-0001-5460-9450

MATE KC Rippl-Rónai Művészeti Intézet

szabo.zsofia@uni-mate.hu

Rétegről rétegre Interjú Szócs Éva Andreával

Szócs Éva Andrea DLA képzőművész, a MATE Rippl-Rónai Művészeti Intézetének oktatója, a Vizuális Tanszék vezetője. Művészete anyaghasználatát és technikáit tekintve egyaránt sokszínű, változatos: a porcelántól a madártollakon és borotvapengéken át a vattacukorig, a grafikától az installáción át a performanszig számos kifejezőeszközzel dolgozik, hogy beteljesítse a vágyott célt: gondolatokat közvetíteni. Alkotásai játékba kezdenek a jellel, jelentéssel és észleléssel, a formák, szavak és képek összefüggésein keresztül tanulmányozza az elme működését. Nézőpontokat vizsgál, ellentétekből építkezik, fogalmait érzéki anyagokba öltözteti. Művészete erősen hat az érzékekre, miközben képzeteket és érzelmeket egyaránt táplál – így mutatja fel emberi mivoltunk ambivalens, tünékeny természetét.

kulcsszavak: *idea, installáció, percepció, átlényegülés, konceptualizmus*

Artcadia, ú.f. 2 (1), 71–79. (2023)

A cikkre a Creative Commons 4.0 standard licenc alábbi típusa vonatkozik: CC-BY-NC-ND-4.0.

Layer by layer Interview with Andrea Éva Szócs

Andrea Éva Szócs DLA is a visual artist, associate professor at the Rippl-Rónai Art Institute of MATE Kaposvár, head of the Visual Department. Her art is versatile in its use of materials and techniques: from porcelain, bird feathers and razor blades to cotton candy, from graphics to installation and performance, she works with a variety of media to achieve her desired goal: to express thoughts. Her creations play with sign, meaning and perception, exploring the human mind through the correlation of forms, words and images. She examines points of view, builds on contrasts, and dresses her concepts in sensual materials. Her art has a strong impact on the senses, while stimulating thoughts and emotions – revealing the ambivalence and elusiveness of human nature.

keywords: *idea, installation, perception, metamorphosis, conceptualism*

Kezdjük az elején, mert rólad – különösen a pályakezdésedről, az indulásodról – nagyon kevés információt lehet fellelni. Hogyan indult a pályád? Mi vitt a művészet felé?

A családomban nem voltak művészek, csak művészetkedvelők, én matek-fizika osztályba jártam, és orvosira készültem. Nem tudom, honnan jött a váltás merészsége – persze előtte is mintáztam, rajzoltam hobbi szinten – de talán valaki által elejtett mondat jelentette az utolsó löketet, aminek az volt a lényege, hogy az ember nem lehet félig művész: vagy az, vagy nem. Először is meg kellett vívnom a harcomat otthon, hogy ne legyek orvos, hanem inkább vállalom a bizonytalan művészlétet. Az orvosi felvételi előtt három hónappal váltottam, elkezdtem rajzolni. Akkor persze nem vettek fel, de szeptembertől elnyertem egy ösztöndíjat, és májusig Budapesten felkészültem a művészeti felvételire, felvettek.

Elkezdtem a tanulmányaimat az Universitatea de Arta si Design-on, utána átjöttem a MOME-ra, de ott nagyon design-szemlélet uralkodott, ami nem állt annyira közel hozzám. Ugyanis eredetileg a szobrászat érdekelt, de a rendszerváltás körül még nem láttak annyira szívesen lányokat ezen a szakon. Megnéztem, hogy hol lehet mintázni, a következő lehetőség a szilikát volt, így kerültem oda – de sajnos azóta sem folyik keramikus vér az ereimben. Tudom, ismerem a technikát és a technológiát, annak minden csínját-bínját, de nem, a gondolkodásom nem az.

Tehát a MOME miliője nem ragadott meg, visszamentem Kolozsvárra, és ott megengedték (vagy elnézték, elviselték) a vadhajtásokat, az intermediális megközelítést. A diplomám is

Szócs Éva Andrea: *Nettó test*, 2020
akril, vászon, speciális keret, 58 x 86 x 10 cm/db

egy installáció volt. Degas **Abszint** című festményén ott ül egy nő az asztalnál. Elkészítettem kerámiából eredeti méretben, felemeltem, és rávetítettem úgy a képet, hogy saját magát kivágta belőle, így bárki a helyében lehetett. 1996-ot írunk, ez ekkor még nem volt annyira megszokott vagy gyakori ebben a szakmában.

A diploma után úgy éreztem, hogy még nem vagyok készen szakmailag, és megnéztem, hogy hol lehet tovább tanulni. Eljöttem Budapestre, bementem a MOME-ra, néztem az ajtókat, és az egyiket, amire az volt kiírva, hogy külkapcsolatok, bekopogtam. Aki ott ült, továbbküldött két ajtóval odébb. Bekopogtam a kis portfólióimmal, bementem, leültettek, megmutattam. És akkor az, aki ott ült, azt mondta: „Tudja mit? Pécsen van egy doktori képzés, itt nálunk nincs (akkor még nem volt doktori képzés a MOME-n), oda adja be a jelentkezését. Írjon egy programot és jelentkezzen.” Jó, ez megvolt, elkészöntem, kijöttem, becsuktam az ajtót, megnéztem, hogy hol voltam, az volt kiírva: rektor. Így indult el ez az egész.

Fogalmam sem volt, hogy hova megyek, a vonaton írtam meg a programot, aztán felvételiztem. Ott szembesültem vele, hogy milyen sokan felvételiznek, hogy mekkora tétje van ennek, de végül összejött. Valószínűleg azért is, mert nem tudtam, hogy hova jövök, hogy kik ülnek velem szemben. Akkor éppen Schrammel Imre volt a MOME rektora és a doktori iskola egyik alapítója, Keserü Ilonával, Bencsik Istvánnal, Rétfalvi Sándorral együtt – többek között ők ültek ott velem szemben. Így indult a pályafutásom. Később rájöttem, hogy az, amit én csináltam, annyira más szemléletű volt, hogy valószínűleg azért is volt megfelelő a DLA-ra. Ott, a három év

alatt eltelt egy idő, mire rájöttem, mit és hogyan kell dolgozni, de aztán lassan beért.

Amit nagyon érdekesnek találok a munkáiddal kapcsolatban, hogy erős női minőséget képviselnek, mégsem tolaikodó módon. Hogyan találsz meg ezt az egészséges egyensúlyt?

Igen, ez jó kérdés. Volt egy ilyen kiállításom is **Feminine attitudes** címmel, de ez nem egyenlő a feminista vonallal. Amikor művészpalánta voltam, gondolkodtam, hogy hogyan lehet elkerülni azt, hogy valaki epigon legyen akár

önkéntelenül is – és abból a premisszából kiindulva, hogy egyedi, megismételhetetlen egyén mindenki –, rájöttem egy nagyon banális közhelyre, hogy ennek egy útja van: ha megpróbálsz minél őszintébb lenni magadhoz. Még akár azt is vállalva, hogy hullámhegyek, hullámvölgyek jönnek, de ha a legrövidebb utat keresed meg önmagad, a technika és a műtárgy között, tehát ebben a háromszögben mozogsz, annál egyénibb valami. És innen már teljesen egyszerű a dolog, abból kiindulva, hogy nő vagyok. Persze, mint általában, a legegyszerűbb dolgok a legnehezebbek – mert azok a „ruhátlanok” –, de ez van.

Nem minden munkámra jellemző, de vannak női témáim, mint például a **Sztereotípiák** porcelánsorozat, amelyről feltételezhető a név ismerete nélkül is, hogy nem egy férfi készítette. Itt azért fontos megemlíteni azt, hogy abban az időben az alapozó tárgyak eléggé hangsúlyosan jelen voltak, tehát adott esetben a realista megjelenítés sem akadály. És ez elképesztő nagy szabadságot ad nekem, hogy a kivitelezés során nem kell különösebb kompromisszumot kötnöm. Nincs az a megkötés, hogy most csak absztrakt vagy csak figurális eszközzel dolgozom. Ha szeretném, kerámiában vagy rajzban, grafikában fejezem ki magam, ha tollakat reptetek, akkor azt csinálom. Mostanában újra az installáció érdekel.

De ez tagadhatatlan tény, hogy van egy olyan biztos technikai tudásod és tehetséged, amit nem tudsz elrejtteni.

A porcelánsorozatnál épp ez volt a lényeg, hogy realiztikus legyen, mert egy ellentétet akartam képezni. Egyrészt van az a giccsműfaj, amivel korábban nagy előszeretettel díszítettek nappalikát, erre is utal a porcelánfigura – és mégse csinálj giccset, de csinálj közhelyet, és mégse. Ezt kihívásnak találtam. Ez egyébként úgy született, hogy tanítottam egy évig az Iparművészeti Egyetemen külsős óraadóként, és délelőttönként beálltam mintázni a hallgatók közé, ha már ott lebzselek, és így született ez a munka. Közben be-bejött a modell barátja, és az ő dialógusukból kiindulva alakult ki a sztereotípiákat illusztráló sorozat.

De visszatérve technikára, technológiára, a tudásra – ez hátrány is lehet, mert többször felrötták, hogy miért nem csak ezt vagy csak azt csinálom, hogy nehezen felismerhetőek a munkáim, mert nem ugyanazt a problémát járom körbe-körbe. Ebben nekem Duchamp nagy példaképem. Az ember idővel megérti a működését, és rájön, hogy mennyi mindent megalapozott az egyes irányzatokban. Távol álljon tőlem, hogy szerénytelenül hozzá hasonlítsam magam, csak az ő művészi attitűdje áll hozzám közel. Az érdekel, hogy azt a gondolatot, ami éppen akkor, abban az élethelyzetben foglalkoztat, érdemes-e közölni, és ha igen, milyen művészi eszközzel lehet úgy, hogy minimálisra csökkentsem a vizuális elemeket. Semmi sallang, igyekszem nem megalkudni az esztétikum érdekében. Tömöríték, és ez néha annyira sikerül, hogy megnehezíti a mű befogadását. De számomra az a jó műalkotás, amelynek több értelmezési rétege van, az első „bőr” után van még pár réteg alatta, és a nézőn múlik, mennyit tud lefejtteni róla.

A munkáidban azért van néhány visszatérő elem, a toll, a penge, a Braille-írás, ami jellemző rád és összeköti a műveidet. Vagy az ellentétek szeretete például.

Most már igen, így visszanezve, felfedezhető összefüggés az egyes munkák között. Az egyetem alatt volt egy olyan tárgyunk, hogy intermédia, és ott jött egy ötletem: pengék, tollak. Annyira örült és szurreális volt, hogy félve mutattam meg a vázlatot. Ez azóta bennmaradt, és rá húsz évre csináltam meg. Ez a *Vanitas vanitatum* című munkám, amihez Lord márkájú pengéket és tollakat használtam. Nagyon egyszerű maga az alkotás, de nehéz semlegesnek maradni mellette. Van kontinuitás a munkáim közt, csak az nem anyagban, és nem megjelenésben nyilvánul meg. A legutolsó munkám, amelyben egy 15 méteres tornyot simogattattam végig tollakkal, az is kellőképpen örült ötlet volt. Amikor működésbe lendült a hajtókar, és elindultak a tollak felfelé – még nekem is felállt a szőr a hátamon.

De ott a másik munkám, az, ahol három fekete női láb van, direkt vettem, készíttettem hozzá díszes aranyozott kereteket. Gyönyörű a látvány, de ha közelebb lépsz, akkor látod, hogy sebek, zúzódások vannak rajtuk. Úgy készítettem el a kereteket, hogy nem érintkeznek közvetlenül a képekkel, hanem belátni, van köztük egy „intim” tér. Ebben is nagyon sok minden benne van: távolról a látszat, a pompa, szépség és közlől az ára, a sérülés, az erőszak. Ezt mindenki le tudja fordítani a saját sebeire.

Ugyanez volt a tollakkal a toronynál, érdekes volt látni, és ugyanakkor megrázó. Itt éreztem először azt, hogy elértem, amire vágytam, amikor láttam az embereken a katarzist.

Szócs Éva Andrea: Tájékp
porcelán, 40 x 46 x 0,5 cm

Forgatták a tollakat, és valaki azt mondta: „ezek a tollak el fognak kopni és akkor karcolni fogják a tornyot, pont úgy, mint a kapcsolatomban, a szerelem.” Jött más, aki pedig a transzcendensre gondolt, és könnyek szöktek a szemébe. Akkor éreztem először azt, hogy igen, ez rendben van, megérkeztem. Kacsaringós utam volt és lehet, hogy nekem is meg kellett élnem bizonyos mélységeket, hogy bátrabb legyek.

Voltak olyan projektek is a pályádon, ahol konkrét műalkotások ihletésére alkottál újat – a Bánffy Elsa portré is ennek volt a része.

Igen, az egy olyan projekt volt, hogy meghívott az Erdélyi Történelmi Múzeum, hogy ottani műtárgyakra reagáljak. Volt előtte egyeztetés, hogy mi az, amihez én hozzá tudok szólni. Köztük volt a Bánffy Elsáról készült fotó, egy francia rokokó festmény, egy híres román költő halotti keze. A végén, amikor már felraktuk a kiállítást, fölmentünk az irodába és mondja a kurátor, várjál csak, hozok neked valamit: fogott egy eredeti Picassót és odarakta az asztalra. Picassónak ez a klasszikus békegalambja volt, ebből rengeteget csinált, és valami konferencián adta anno az egyik prominens múzeumi személynek. „Itt van egy Picasso, tudsz csinálni vele valamit? Mekkora meglepetés lesz, még a múzeumigazgató is meglepődik majd, ha kirakjuk a falra.”

Mi volt nálam? Egy pár maradék toll, volt egy rúzs, és szereztünk egy üres keretet, meg némi papírt. Elégettem egy kis papírt, az lett az olajág, a tollakból kiraktam a szárnyát, ráraktam az üveglapot és a rúzzsal körberajzoltam egy az

egyben, ugyanabban a méretben Picasso békegalambját. Így lett az átírt békegalamb azzal a hamuvá vált olajággal egy meglepetés-darab a kiállításon.

Ennek a projektnek a kapcsán készült az Elsa című munkám is. Angyalnak öltözve fotózkodtak akkor a polgári és arisztokrata nők, ez volt a divat. A felnagyított, printelt képen a tollak horoggal vannak fölakasztva, és ez utal sok mindenre, ahogy elveszítjük a tollainkat, és arra a társadalmi változásra is, ami a kép készülte után következett be.

A másik, a nő a rokokó festményen olvas egy könyvet – ezzel szerencsém volt, mert ha szembejön velem egy olyan festmény, aminek köze van a beszédhez vagy az írott szöveghez, azt a képrészletet lebutítom pixelekké, Braille-írással dekódolom, és akkor lesz belőle egy szöveg. Így dekódoltam a Flóra szájából kijövő virágot is, mert nagyon érdekelt, hogy mit mond Flóra ott, azon a festményen (Botticelli *Primavera* című képén) – és ez is ebbe a sorozatba került.

Szócs Éva Andrea: Elsa
nyomtatott vászon, horgok, tollak, 80 x 300 x 80 cm

A Braille-írás hogy jött az inspirációd közé?

Egyszerűen megfogott, hogy mennyire gyönyörű. Számomra a Braille-írás a relativitásra hívja fel a figyelmet. Mert mindig azt hisszük, hogy minden evidencia, amit látunk, hogy ez egy asztal, az egy szék, de közben a jel és a jelölt csak bizonyos rendszerben az, ami. A Braille-írás nekünk egy kép, egy minta, egy plasztika, annak pedig, aki másképp viszonyul, tehát ismerője az írásnak, annak fogalmat rejt. Tehát nekünk lehet, hogy csak három pont, de aki érti, ráteszi a kezét, és oda az van írva, hogy fa, akkor megjelenik az ő elképzelt fája. Így indult ez a sorozat, amelyben a látássérült oldalról indultam, de nem az volt a célom, hogy feltétlenül látássérülteknek

Szócs Éva Andrea:
Picasso-parafrízis

készítsek domborművet. Szemiotikai felvetéssel akartam egy picit elbizonytalanítani a referenciapontokat.

Olyan fogalmakkal dolgoztam, ami kitapintható: mint föld, fa, víz. Mind a három olyan dolog, amit meg lehet érinteni, tapintással felfogható. De a táj az már egy absztrakt fogalom, azt így már nem lehet átadni – és ezeket a kézzelfogható fogalmakat helyeztem el egy bizonyos tájkompozícióban. Így születtek meg ezek a munkák.

A következő a *Please, do not touch* volt, azt írtam ki Braille-írással. Aztán a másik nagy csavar Magritte-nak a pipája, a *Ceci n'est pas un pipe*. Ugye Magritte is arról beszél, hogy mi ez: ez nem egy pipa, ez egy kép, tehát ugyanígy a jel-jelölt viszonyának kérdése merül fel. És én akkor még csavartam rajta egyet, hogy raktam egy képet meg egy írást is oda.

Arról mesélj még, kérlek, zárásként, hogy min dolgozol most, milyen kiállításokra készülsz és milyen gondolatkör mozgat jelenleg?

Két nagyobb lélegzetű kiállításra készülök, az egyik Bukarestben lesz, amelyre a kiállításához kapcsolódóan két hónapon át más eseményeket is szerveznek. Ezt egy kolléganővel csináljuk, és mivel ez egy kerámia profilú galéria, a művek 70 százaléka kerámia lesz, de ott sem tárgyakat állítok ki, hanem két installációt. Nehéz a témát meghatározni, leegyszerűsítve mondhatjuk azt, hogy az életúttal kapcsolatosan felmerülő problémákkal foglalkozunk – egyfajta traumafeldolgozás, legyen az személyes vagy társadalmi szintű.

Sok munka van készen a fejemben, körülbelül a tizedét szoktam elkészíteni. Egy ilyen, fejemben már kész installációm megvalósításához egy magas teret kerestem, és a sors úgy hozta, hogy a Nádor Galéria kiírt egy pályázatot, ami összejött. Úgyhogy ott tervezek egy olyan munkát készíteni, ami időben változik, a két hét során teljesen mássá lesz, átlényegül az egész. A másik pedig egy processzió, egy elvonulás, haladás, a toll motívummal, a könnyű és a nehéz együtt fog áthaladni A-ból B-be, az elejétől a végéig vagy fordítva.

Az jutott eszembe, miközben így mesélek, hogy ahogyan haladok tovább az időben, egyre egyszerűbbek lesznek a munkáim, egyre tisztábbak és egyre mélyebbek. És a végén ez az utóbbi, amit Pécsre tervezek, ez már a végső egyszerűsítés, ez az élet-halál kérdés. Az átlényegülés. Mert mi az egész életünk? Egy átlényegülés az elejétől a végéig, nem?

